

IZVOD IZ PROGRAMA

(8. april 2026. godine, Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu)

Trag koji traje – program povodom Međunarodnog dana Roma i sećanje na dr Mariju Aleksandrović, profesorku strukovnih studija

Uvodni impulsi

[...] Danas smo se na Visokoj strukovnoj vaspitačkoj i medicinskoj školi u Vršcu okupili kako bismo – u duhu poštovanja, zajedništva i interkulturalnog dijaloga – obeležili Međunarodni dan Roma i govorili o romskom jeziku, kulturi i tradiciju, potvrđujući još jednom vrednosti koje negujemo i čuvamo. Za Visoku školu u Vršcu ovaj dan ima posebno značenje, jer se nastava na romskom jeziku u ovoj ustanovi realizuje od školske 2009/2010. godine, što predstavlja dragocen kontinuitet u negovanju jezika, obrazovanja i kulturnih identiteta. Ovogodišnje obeležavanje nosi i posebnu emotivnu dimenziju. Današnji program posvećujemo i uspomeni na našu uvaženu i dragu koleginicu dr Mariju Aleksandrović, profesorku strukovnih studija (1972–2025), koja je svojim znanjem, predanošću i posvećenošću dala izuzetan doprinos nastavi na romskom jeziku, ostavivši trajan i dragocen trag u životu naše škole i daleko van nje. Iznenada nas je napustila prošle godine, upravo na današnji dan. *Zato ovo okupljanje nije samo obeležavanje važnog datuma, već i izraz sećanja i zahvalnosti.*

[...] Adiva ande Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu, amenge khelel te dikhas – ando duho paćiv, khetanutnipe thaj interkulturalno dialogo – te obeležisaras Međunarodni dan Roma thaj te vakeras pa o romani čhib, kultura thaj tradicija, pale jekhvar potvrđujindo vrednosti save amari škola neginel thaj čuvel. Va amari škola, akava dives si but baro, soske sikavipe ando romani čhib ande akaja ustanova realizuil pe andar 2009. berš, so predstavina jekh phabajli kontinuiteto ando negovanje čhiba, sikavipe thaj kulturako identiteto. Akava beršesko obeležisaripe lel pe peste thaj jekh posebno emocionalno dimenzija. Adivesko programo posvećisarel amende thaj paćiv saras e amari uvaženi thaj draga kolegunica dr Marija Aleksandrović, profesorka strukovnih studija (1972–2025), savi peske džanlestar, predanoščatar thaj posvećenoščatar del pes but baro doprinos sikavipeske ando romani čhib, mukljindo jekh trajno thaj baro trago ande dživot amari škole thaj palal late. Ačhavde amendar ande akava dives palem berš. *Zbog akava, akava khetanutnipe nane samo obeležisaripe jekh važno datumosko, nego thaj izraz sećanja thaj zahvalnoste.*

Prevod na romski jezik: Ljubiša Jovanović, saradnik u nastavi,
Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu

Dr Danica Veselinov, profesorka strukovnih studija, direktorka Visoke strukovne vaspitačke i medicinske škole u Vršcu

Međunarodni dan Roma – 8. april 2026. godine

[...] Danas obeležavamo Međunarodni dan Roma – dan koji nas podseća na bogatstvo romske kulture, jezika i tradicije, ali i na značaj zajedničkog rada na stvaranju društva jednakih mogućnosti, međusobnog poštovanja i razumevanja.

Za našu instituciju ovaj dan ima posebno značenje. Već više od petnaest godina – od školske 2009/2010. godine negujemo posvećenost obrazovanju pripadnika romske nacionalne zajednice, verujući da je obrazovanje najčvršći most između potencijala i ostvarenja, između tradicije i budućnosti, između pojedinca i zajednice. Taj put nije samo profesionalna obaveza – to je i vrednosni izbor koji potvrđuje našu misiju i naš identitet.

Verujemo da obrazovanje nije prenošenje znanja, već stvaranje prilika, osnaživanje pojedinca i jačanje zajednice. Upravo zato nastavljamo da radimo sa istom posvećenošću – da zajedno učimo, rastemo i gradimo društvo u kojem svako ima svoje mesto.

Danas se sa posebnom pažnjom i poštovanjem sećamo naše drage kolegice dr Marije Aleksandrović, koja nas je upravo na današnji dan, pre godinu dana, prerano napustila. Njen rad, posvećenost i vera u značaj očuvanja jezika i kulture Roma ostaju trajno utkane u temelje našeg zajedničkog rada. Ona nas je učila da je jezik više od reči – on je dom identiteta, most razumevanja i prostor susreta ljudi.

Danas, na Međunarodni dan Roma, podsećamo se i simbolike romske zastave – plavog neba koje predstavlja slobodu i duhovnost, zelenog tla koje predstavlja život i rast, kao i crvenog točka – čakre, simbola kretanja, puta i trajanja. Neka nas upravo taj točak podseća da je naš zajednički put put obrazovanja, razumevanja i međusobnog poštovanja – put koji traje, razvija se i povezuje generacije.

Dozvolite mi da ovo obraćanje završim jednom toplom porukom na romskom jeziku: *O Del te del tumen zor thaj sastipe, thaj te avel tumaro drom pharno sikljovimaske thaj bahtaleske*¹. Neka nas ove reči podsete da je put znanja put dostojanstva, zajedništva i nade. Naša zajednička poruka danas može stati u jednu misao: *obrazovanje je put koji nas povezuje – sa poštovanjem, identitetom i verom u budućnost.* [...]

¹ Učešće u oblikovanju dela teksta na romskom jeziku: Ljubiša Jovanović, saradnik u nastavi, Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu.

Ljubiša Jovanović, saradnik u nastavi,
Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu

Internacionalno Romano Dives

Adje obeležisara o 8. aprili, dives savo si dine historijake, kulturake thaj identitetoske e romane narodoske angle sako them. Akava datum sas ustanovime, sar so već phendilo, te avel sar anavipen ko Anglo Pašuno Kongreso e Romengo, savo sas kerdo ando Londono 1971. beršeste, kana sas usvojime e romani zastava thaj himna, sar simbolura e jekhetanutnimaske thaj identitetoske. Katar odova dives, akava dives predstavanela baro momento te amen dikhas pale ko barvalo kulturno nasledstvo e Romengo, but vi ko potreba vaš baredera hačaripen thaj jekhajekhipe ande društvo.

E Roma si narod barvale historijasa, prindardo pala peski muzika, čhib thaj običajura, ali vi pala zor te čuvel pesko identiteto uprkos bute izazovenge kroz vekura. Maškarutno dives e Romengo si prilika te istaknel pe značajo e sikljovipnaske, jekhe šansenge thaj maškar amende poštovipnaske. Odova si dives kana na slavinel pe samo kultura, nego vi šukar thaj zorales phenel pe kaj sakova zaslužinela dostojanstvo, pravo ko razvoj thaj than ande društvo bi diskriminacijako. Neka amen akava dives podsetinel kaj različitosti nane prepreka, nego barvalipe savo amen phandel. [...]

Međunarodni dan Roma

Danas obeležavamo 8. april, dan koji je posvećen istoriji, kulturi i identitetu romskog naroda širom sveta. Ovaj datum ustanovljen je u znak sećanja na Prvi svetski kongres Roma održan 1971. godine u Londonu, kada su usvojeni romska zastava i himna, kao simboli zajedništva i identiteta. Od tada, ovaj dan predstavlja važan trenutak za podsećanje na bogatu kulturnu tradiciju Roma, ali i na potrebu za većim razumevanjem i ravnopravnošću u društvu.

Romi su narod bogate istorije, prepoznatljiv po svojoj muzici, jeziku i običajima, ali i po snazi da očuva svoj identitet uprkos brojnim izazovima kroz vekove. Međunarodni dan Roma je prilika da se istakne značaj obrazovanja, jednakih šansi i međusobnog poštovanja. To je dan kada se ne slavi samo kultura, već se i jasno poručuje da svako zaslužuje dostojanstvo, pravo na razvoj i mesto u društvu bez diskriminacije. *Neka nas ovaj dan podseti da različitosti nisu prepreka, već bogatstvo koje nas povezuje.* [...]

Jelena Nedeljkov, studentkinja Visoke strukovne vaspitačke i medicinske škole u Vršcu, studijski program *Strukovni vaspitač* (na romskom nastavnom jeziku)

Sećanje na dr Mariju Aleksandrović, profesorku strukovnih studija

[...] Okupili smo se danas i da obeležimo godišnjicu smrti dr Marije Aleksandrović, profesorke strukovnih studija, i da joj odamo dužno poštovanje – kao profesorki, naučnici i ženi koji je ostavio dubok trag u našem društvu. Profesorka dr Marija Aleksandrović bila je stub znanja i posvećenosti na Visokoj strukovnoj vaspitačkoj i medicinskoj školi u Vršcu. Njena uloga nije bila samo da prenosi znanje, već da oblikuje ljude – da podstakne razmišljanje, razvije svest i ohrabri svaku studentkinju i studenta da veruje u sebe. Svoj naučni i stručni rad posvetila je proučavanju romskog jezika, književnosti i kulture. Time je dala nemerljiv doprinos očuvanju identiteta i razumevanja različitosti, gradeći mostove među ljudima i kulturama. Njena dela ostaju kao trajna vrednost i obaveza svima nama da nastavimo putem koji je ona započela. Ali, pored svega što je postigla kao profesorka i naučnica, pamtićemo je i po njenoj ljudskosti. Bila je osoba koja je umela da saslušati, da pruži podršku i da u svakome vidi ono najbolje. Njena posvećenost studentkinjama i studentima, koleginicama i kolegama ostavila je neizbrisiv trag. Godina koja je iza nas pokazala nam je koliko nedostaje – ali i koliko je prisutna kroz sve ono što je ostavila. Njene reči, njena dela i njen primer nastavljaju da žive. *Na nama je da čuvamo uspomenu na nju ne samo kroz sećanje, već i kroz delo – kroz znanje, poštovanje i međusobno razumevanje koje je ona negovala. Neka joj je večna slava i hvala.*

[...] Adje okupisaljam te obeležisara o beršesko anavipen katar meripen e prof. dr Marija Aleksandrovićako thaj te das lake dužno poštovanje – sar profesorke, naučniko thaj manušeske savo muklja zuralo trago ande amaro društvo.

Prof. dr Marija Aleksandrović sas stubo e džanimaske thaj posvećenostake ande Visoko stukovno vaspitacko taj medicinsko škola ando Vršac. Laki uloga na sas samo te prenosinel džanipen, nego te oblikuinel manušen – te podstaknel gindipen, te razvijinel svest thaj te ohrabrinel sakone studentos te paćal pe peste.

Pesko naučno thaj stručno bući posvetisardas te proučinel o romani čhib, književnost thaj kultura. Odolesa diña nemerljivo doprinos ko čuvipen e identitetosko thaj haćaripen e različitostengo, gradeći mostura maškar manuša thaj kulture. Lakere dela ačhen sar trajno vrednost thaj obaveza sareske amenge te nastavas dromesa savo voj počnisardas.

Ali, pored sa odova so postignisardas sar profesorki thaj naučnikki, ačhavasa la ande gind vi pala laki manušikanipe. Sas manuš savi džanelas te šunel, te del podrška thaj te dikhel ande sakaste odova so si najlače. Laki posvećenost studentenge thaj kolegenge muklja neizbrisivo trago.

O berš savo gelo palal amende sikavdas amenge kobor falinel amenqe – ali vi kobor si prisutni kroz sa odova so muklja. Lakere lava, lakere dela thaj laki primero nastavinel te dživel.

Pe amende si te čuvas uspomena pe la na samo kroz sećanje, nego vi kroz delo – kroz džanipen, poštovanje thaj maškar amende haćaripen savo voj negovisardas. *Neka lake avel večno slava thaj hvala.*

Prevod na romski jezik: Ljubiša Jovanović, saradnik u nastavi,
Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu

Među tekstovima koji su prizvali književni i duhovni horizont stvaralaštva dr Marije Aleksandrović posebno mesto zauzela je kratka priča „Priča o 'malom' jeziku”, objavljena u knjizi *Mitološka bića Roma u ruhu umjetničke bajke = E mitologia rromengi ande nevo furjavipe* (Tuzla: Udruženje „Kulturni centar Roma”, 2024). Izbor ove priče bio je dodatno obeležen činjenicom da je samu knjigu autorka darovala profesorki dr Brinduši Žujki, pa je i taj detalj njenom čitanju davao posebnu memorijalnu i ličnu dimenziju. Uz čitanje izvornog teksta, za ovu priliku upriličena je i interpretacija na rumunskom jeziku, koju je pripremila i kazivala upravo prof. dr Brinduša Žujka, šefica Stručnog veća za maternje jezike, čime je nenametljivo otvoren prostor za višejezičko razumevanje i novo čitalačko sagledavanje ovog dela.

Între textele care au evocat orizontul literar și spiritual al creațiilor semnate de dr. Marija Aleksandrović, un loc aparte l-a ocupat povestirea intitulată „Poveste despre limba mică”, publicată în volumul *Mitološka bića Roma u ruhu umjetničke bajke = E mitologia rromengi ande nevo furjavipe* (Tuzla: Udruženje „Kulturni centar Roma”, 2024).

Alegerea acestei povestiri a fost motivată de faptul că autoarea însăși a dăruit cartea profesoarei Brindușa, iar acest detaliu a conferit lecturii o dimensiune memorială și personală deosebită. Pe lângă lectura textului original, cu acest prilej a fost realizată și o interpretare în limba română, pregătită și susținută de prof. dr. Brîndușa Žujka, șefa Catedrei de limbi materne, deschizând astfel, într-un mod discret, spațiul pentru o înțelegere multilingvă și o nouă perspectivă de lectură asupra acestei opere.

Prevod na rumunski jezik: prof. dr Brinduša Žujka,
Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu i Fakultet za obrazovanje
učitelja i vaspitača Univerziteta u Beogradu

Dr Ivana Đorđev, profesorka strukovnih studija,
Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu

**Iz zbornika „Negujmo i čuvajmo maternji jezik” (2025):
*U znak sećanja – svetlost što traje u rečima***

[...] Uvodni deo zbornika „Negujmo i čuvajmo maternji jezik” (Žujka i Đorđev, ur., 2025) posvećen je dr Mariji Aleksandrović, profesorki strukovnih studija (1972–2025), koja je tokom dugog niza godina bila članica Stručnog veća za maternje jezike Visoke škole u Vršcu. Pored ostalog, bila je i jedna od iskrenih zagovornica ideje da se pripremi i objavi zbornik koji će na jednom mestu sabrati radove studentkinja i studenata na tri jezika – srpskom, rumunskom i romskom. Zato nije slučajno što upravo ovaj zbornik čuva i uspomenu na nju.

Uvodni deo, naslovljen *U znak sećanja – svetlost što traje u rečima*, određuje ton, meru i dublji smisao celog zbornika. Reč je o pažljivo oblikovanoj celini koja se prostire na bezmalo 40 strana, pa pred nama nije samo prigodni tekst već sadržajno i promišljeno utemeljeno mesto posvećeno profesorki Aleksandrović.

Posebna vrednost ove celine ogleda se u tome što spaja sećanje i svedočanstvo, poštovanje i stručni uvid, emociju i dokumentarnost. Ona ne ostaje samo na izrazu tuge i pijeteta, već gradi celovitu sliku o životu, radu i nasleđu osobe koja je ostavila dubok trag u proučavanju romskog jezika, književnosti, kulture, metodike i obrazovanja, i to ne samo u lokalnom, već i u širem regionalnom i balkanskom kontekstu.

Važno je istaći i šta ovaj uvodni deo sadrži. Pred nama je pažljivo komponovana memorijalna celina u kojoj se nalaze: zapis *in memoriam*, stručni rad o životu i stvaralaštvu profesorke Marije Aleksandrović, bibliografija njenih radova, kao i govor posvećen profesorki. Time ova celina objedinjuje ljudsku toplinu sećanja i ozbiljnost akademskog pristupa.

Dodatnu snagu ovoj celini daje činjenica da je *deo zbornika studentskih radova*. Glas je mladih koji se obrazuju, promišljaju i svojim pisanjem svedoče o vrednostima koje prepoznaju. Zato ovaj uvodni deo nosi posebnu toplinu: u njemu osećamo i poštovanje prema profesorki i zahvalnost onih koji u njenom delu prepoznaju *trag koji ostaje*. U zborniku o veri u snagu maternjeg jezika, obrazovanja i stvaralaštva profesorke Aleksandrović – kroz posvete, pesme, priče i stručne radove – govore najpre njene studentkinje i studenti koje je učila, podsticala i ohrabivala. Bibliografija uključena u ovu celinu dodatno potvrđuje širinu i značaj njenog naučnog i stručnog rada. Tako ovaj deo postaje više od omaža: on je i trajni zapis o radu koji je obeležio jedno polje znanja i mnoge živote koji su sa tim radom bili u dodiru.

Ova uvodna celina zbornika ne zatvara život i delo u okvir prošlosti. Naprotiv, otvara ih prema sadašnjosti i budućnosti. Govori o veri u moć maternjeg jezika i o razumevanju obrazovanja kao prostora uključivanja, osnaživanja i kulturnog pamćenja. U isto vreme, svedoči i o sredini iz koje je zbornik potekao. Ona pokazuje da obrazovna ustanova nije samo mesto prenošenja znanja, već i prostor koji pamti, vrednuje i čuva ljudski trag u obrazovanju. U tom smislu, celina *Svetlost što traje u rečima* izraz je i zajednice koja ume da prepozna i neguje neprolazna dobra.

Možda upravo danas, na Međunarodni dan Roma, ovaj deo zbornika dobija dodatnu dubinu jer nas podseća da rad na jeziku, književnosti i kulturi nikada nije samo stručni zadatak. To je i čin negovanja identiteta, dostojanstva i pripadanja. To je način da se pamćenje ne prekine i da ono što je vredno nastavi da živi u jeziku, među ljudima i kroz nove naraštaje. Na kraju, apostrofiramo – uvodni deo zbornika „Negujmo i čuvajmo

maternji jezik” čuva uspomenu i potvrđuje da ono što je istinski darovano jeziku, obrazovanju i ljudima ostaje kao neprolazna vrednost, kao *svetlost što traje u rečima*. [...]

Referentni podaci:

Žujka, B. i Đorđev, I. (ur.) (2025). *Negujmo i čuvajmo maternji jezik* [zbornik studentskih radova]. Vršac: Visoka strukovna vaspitačka i medicinska škola u Vršcu. ISBN 978-86-7372-330-3 (broš.); UDK 821.163.41-82(082.2); COBISS.SR-ID 183394057. (izvor na ćirilici)

Materijal je priredilo Stručno veće za maternje jezike Visoke strukovne vaspitačke i medicinske škole u Vršcu.

Vršac, april 2026. godine